

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

MOŽNOSTI APLIKÁCIE AKTIVIZUJÚCICH METÓD V
SEBAVZDELÁVACÍCH ČINNOSTIACH DETÍ
V ŠKOLSKOM KLUBE

BAKALÁRSKA PRÁCA

2012

Adriana Valíčková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

**MOŽNOSTI APLIKÁCIE AKTIVIZUJÚCICH METÓD
V SEBAVZDELÁVACÍCH ČINNOSTIACH V ŠKOLSKOM
KLUBE**

Bakalárska práca

Študijný program: Pedagogika (jednoodborové štúdium)

Študijný odbor: 1.1.4 Pedagogika

Školiace pracovisko: Katedra pedagogiky PF UKF v Nitre

Školiteľ: PhDr. Anna Klimentová, PhD.

Nitra 2012

Adriana Valíčková

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Pedagogická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Adriana Valíčková
Študijný program: pedagogika (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st.,
externá forma)
Študijný odbor: 1.1.4 pedagogika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Možnosti aplikácie aktivizujúcich metód v sebazvedelávacích činnostiach detí v
školskom klube

Anotácia: Úlohou školy je zabezpečiť úspešný priebeh edukačného procesu. Zaradenie
aktivizujúcich metód do práce žiakov tento proces nielen žiakom zatriktívni,
ale ho aj uľahčí.

Školiteľ: PhDr. Anna Klimentová, PhD.
Oponent: prof. PhDr. Ján Perhács, CSc.
Katedra: KPG - Katedra pedagogiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.

Dátum zadania: 29.09.2010

Dátum schválenia: 11.10.2010

prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
vedúci/a katedry

POĎAKOVANIE

Ďakujem vedúcej bakalárskej práce PhDr. Anne Klimentovej, PhD. za jej cenné rady, ktoré mi poskytovala pri spracovaní témy bakalárskej práce.

ABSTRAKT

VALÍČKOVÁ, Adriana: Možnosti aplikácie aktivizujúcich metód v sebvzdelávacích činnostiach detí v školskom klube. [Bakalárska práca] Adriana Valíčková. – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta. – Školiteľ: PhDr. Anna Klimentová, PhD., Nitra: PF UKF, 2012.

Kľúčové slová: Vychovávateľ, Školský klub detí, Tvorivosť, Záujmová činnosť, Aktivizujúce metódy

Práca prináša stručný opis možnosti využitia aktivizujúcich metód v sebvzdelávacích činnostiach detí v školskom klube. Snažíme sa poukázať na dôležitosť inovácie metód a foriem v školskom klube detí a poukázať na výhody i nevýhody používania aktivizujúcich metód v školskom klube detí. Cieľom práce bolo presvedčiť vychovávateľov o inovácii a modernizácii doteraz používaných metód a foriem v školskom klube detí.

V prvej časti charakterizujeme školský klub detí, činnosti v ňom uskutočňované. V druhej časti sa venujeme jednotlivým aktivizujúcim metódam. V záverečnej časti uvádzame príklady na uplatňovanie jednotlivých metód pri príprave na vyučovanie v školskom klube detí.

ABSTRACT

VALÍČKOVÁ, Adriana: Options of application methods in selfeducational children in school club activities. [Bachelor Thesis] Adriana Valíčková – Univerzita Konštantína Filozofa in Nitra. Faculty of Education – Supervisor PhDr. Anna Klimentová, PhD., Nitra: PF UKF 2012.

Key words: Educator, Childrens' school club, Creativity, Hobbies, Activating methods

It is a short descriptions of ways how to use the methods in selfeducational activities in childrens' school club. We try to highlight the importance of innovation of methods and forms for children and we highlight the advantages and disadvantages of using methods in childrens' school club. The goal was to persuade educators to upgrade and modernize previously used methods and forms of childrens' school club.

We characterize childrens' school club, activities carried out there. Then we devote the individual methods. The final part provides examples of the applications of methods in preparation for teaching in a childrens' school club.

OBSAH

ÚVOD	7
1 POSTAVENIE ŠKOLSKÉHO KLUBU DETÍ V SYSTÉME VÝCHOVNO-VZDELÁVACEJ ČINNOSTI ZÁKLADNEJ ŠKOLY	8
1.1 Práca v školskom klube detí	8
1.2 Druhy a charakteristika činností v školskom klube detí	9
1.3 Prostriedky a formy výchovno-vzdelávacej práce	10
2 VÝBER A VÝZNAM AKTIVIZUJÚCICH METÓD PRI ROZVOJI TVORIVOSTI PRÁCE V ŠKOLSKOM KLUBE DETÍ	12
2.1 Aktivizujúce metódy a formy v práci vychovávateľa v školskom klube detí	14
2.1.1 Metóda situačná –prípadová	18
2.1.2 Metóda inscenačná	19
2.1.3 Metóda projektová	20
2.1.4 Metóda riešenia problémov	21
2.1.5 Didaktické hry	23
2.1.6 Metóda konceptuálneho mapovania	24
2.1.7 Brainstorming	25
2.1.8 Mozgovokompatibilné učenie a jeho podmienky	27
3 APLIKOVANIE AKTIVIZUJÚCICH METÓD PRI PRÍPRAVE NA VYUČOVANIE V ŠKOLSKOM KLUBE DETÍ	34
3.1 Aplikovanie didaktickej hry v príprave domácej úlohy z predmetu matematika a slovenský jazyk	35
3.2 Aplikovanie brainstormingu v záujmovej činnosti v školskom klube detí	36
3.3 Aplikovanie metódy konceptuálneho mapovania v predmete prírodoveda	37
ZÁVER	38
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	39

ÚVOD

Vývoj spoločnosti neustále prináša so sebou nové poznatky a skúsenosti, ktoré sa premietajú do nášho života a obohacujú ho. Aby sa človek mohol uplatniť v spoločnosti, musí byť prospešný. Často počúvame negatívnu kritiku na naše deti. Zmenili sa naozaj, tak ako isto ako aj ich výchova v rodine, spoločnosť v ktorej sa pohybujú? Súčasný svet ovládaný počítačmi, internetom, masmédiami, predpokladá ako samozrejmu zložku vzdelávania schopnosť samostatne vyhľadávať informácie, riešiť problémy, hľadať súvislosti, tvoriť si vlastné názory a vedieť ich aj obhájiť. Keďže deti sú iné, preto i spôsob vzdelávania sa musí zmeniť a prispôbiť súčasnej modernej dobe. Vzdelávanie je proces celoživotný počas, ktorého každý človek získava informácie, poznatky, schopnosti, zručnosti, ktoré by mali zlepšiť kvalitu jeho života. Proces vzdelávania prebieha od narodenia až po smrť, no metódy učenia sa v priebehu života človeka postupne menia. Preto je v edukačnom procese veľmi dôležité správne použitie vhodných vyučovacích metód, ktoré je možné pri výchovno-vzdelávacom procese čo najefektívnejšie aplikovať. V bakalárskej práci sa zameriavame na možnosti aplikácií aktivizujúcich metód v školskom klube detí v príprave na vyučovanie a v záujmových činnostiach. Cieľom bakalárskej práce je poukázať na nové metódy a formy vo vzdelávaní výchove mimo vyučovania, snažiť sa pochopiť ich podstatu, pochopiť zameranie nových inovačných trendov vo vzdelávaní v prospech žiakov, ktorým tieto metódy uľahčujú samotný proces vzdelávania. V bakalárskej práci vyzdvihneme výhody i nevýhody, ktoré je možné vo vzdelávaní uplatniť tak, aby samotný efekt prijímania a využívania nových poznatkov, informácií a nadobudnutých zručností bol čo najefektívnejší. V prvej kapitole bakalárskej práce sa zaoberáme postavením školského klubu detí v systéme výchovno-vzdelávacej činnosti základnej školy, predstavujeme v nej školský klub detí a činnosti v ňom uskutočňované. V druhej kapitole sa venujeme jednotlivým aktivizujúcim metódam, ich výhodám i nevýhodám. V tretej kapitole sa venuje samotnému aplikovaniu vybraných aktivizujúcich metód v jednotlivých záujmových činnostiach v školskom klube detí.

1 POSTAVENIE ŠKOLSKÉHO KLUBU DETÍ V SYSTÉME VÝCHOVNO-VZDELÁVACEJ ČINNOSTI ZÁKLADNEJ ŠKOLY

„ Školský klub detí zabezpečuje pre deti , ktoré plnia povinnú školskú dochádzku na základnej škole nenáročnú záujmovú činnosť podľa výchovného programu školského zariadenia zameranú na ich prípravu na vyučovanie a na uspokojovanie a rozvíjanie ich záujmov v čase mimo vyučovania a v čase školských prázdnin“. (245/2008 Z.z., Zákon o výchove a vzdelávaní, §114 Školský klub detí). Školské zariadenia zabezpečujú výchovu detí v spolupráci so školou, rodinou, zariadeniami náhradnej rodinnej starostlivosti, v súlade so sociálnymi biologickými potrebami a záujmami detí. Školský klub detí zriaďuje samospráva miest a obcí. Výchovnovzdelávacia činnosť v školskom klube je organizovaná v čase mimo vyučovania. Sledujú sa rovnaké ciele a úlohy ako na vyučovaní. Obsah činnosti školského klubu musí byť cieľavedomý, zameranie činností vychádza z výchovno-vzdelávacej funkcie a poslania, ktoré ako súčasť základnej školy musí plniť. Postavenie školského klubu vyplýva z jednoty výchovno-vzdelávacích cieľov a rozdielnosti spôsobov, akými ich základná škola dosahuje pri vyučovaní a výchovno-vzdelávacej činnosti mimo vyučovania. Významná je spolupráca vychovávateľky s učiteľkou, potrebné je vysvetliť problémy, ktoré vznikli na vyučovaní. Učiteľka z toho dôvodu navrhne vychovávateľke, aby sa vo svojej práci zamerala na takú činnosť, ktorá napomáha žiakom ľahšie zvládnuť prebraté učivo. Práve nadväznosť prípravy na vyučovanie v školskom klube s vyučovaním, je pravidelne si pripravovať domáce úlohy, tým vedieme žiakov k samostatnosti a taktiež učíme žiakov osvojiť si správny spôsob učenia sa.

1.1 Práca v školskom klube detí

Žiaci po skončení vyučovania prechádzajú z tried do jednotlivých oddelení. V oddeleniach sú žiaci z viacerých tried a ročníkov. Práca vychovávateľa je preto oveľa náročnejšia, ako práca učiteľa, lebo vychovávateľ musí pri plánovaní myslieť na rôzne aktivizujúce pomôcky a na nové spôsoby práce, aby zaujal žiakov rôzneho veku, keďže v oddelení nemá len jednu vekovú kategóriu. Dôležitou súčasťou práce v školskom klube je komunikácia medzi vychovávateľom a žiakmi. Nemenej dôležité je aj plánovanie a organizovanie činnosti. *“Pri uskutočňovaní výchovno-vzdelávacej činnosti v klube sa dodržiava pravidelné striedanie oddychovej a záujmovej aktivity dieťaťa s aktivitou súvisiacou s prípravou na vyučovanie.“* (Vyhláška, č. 306/2009, Z.z. o školskom klube detí, školskom stredisku záujmovej

činnosti, centier voľného času, školskom hospodárstve a stredisku odbornej praxe). Prioritou popri záujmových činnostiach zostáva stále príprava žiakov na vyučovanie. Činnosti v oddeleniach sú organizované tak, aby si každý žiak mohol nájsť predmet svojho záujmu v oblastiach v spoločensko-vednej, telovýchovnej, esteticko-výchovnej a prírodovednej.

1.2 Druhy a charakteristika činností v školskom klube detí

V školskom klube detí sa činnosti vykonávajú v súlade s psycho-hygienickým plánom každého oddelenia. Druhy činností v školskom klube a ich podrobnejšie vysvetlenie sme čerpali z publikácie „*Metodické state o výchovno-vzdelávacej práci v školskej družine I.*“ (1988.). Ako sme už spomínali v kapitole 1.1, deti po skončení vyučovania nastupujú do jednotlivých oddelení. Následne sa odchádza na obed a po obede nasledujú jednotlivé činnosti:

a, odpočinková činnosť

Odpočinková činnosť slúži na zregenerovanie síl po vyučovaní, trvá približne 30-60 minút, táto činnosť je významnou súčasťou obsahu výchovno-vzdelávacej činnosti v školskom klube. Pri odpočinkových činnostiach je správne brať do úvahy, že miera únavy, ako aj potreba a spôsob odpočinku žiakov má individuálny charakter. Preto vychovávateľka má vychádzať z toho, že každý žiak si môže zvoliť činnosť podľa vlastného želania a individuálnej potreby, no zároveň musí dbať o to, aby činnosti, ktorým sa žiak venuje, boli skutočne pokojné a uskutočňovali sa v príjemnom a bezkonfliktnom prostredí.

b, rekreačná činnosť

Rekreačná činnosť má charakter výdatnej pohybovej aktivity, ktorú vykonávame podľa možnosti na zdravom vzduchu. Táto činnosť pomáha žiakom odreagovať sa, odstrániť únavu z vyučovania je prostriedkom na vyrovnanie jednostranného zaťaženia organizmu. Rekreačná činnosť môže mať byť telovýchovná, športová alebo manuálno-pracovná. Vypúšťať rekreačné činnosti z denného programu alebo zaraďovať pred ne prípravu na vyučovanie sa môže považovať hrubý zdravotno-hygienický a pedagogický priestupok.

c, príprava na vyučovanie – sebvzdelávacia činnosť

Pod pojmom sebvzdelávacia činnosť rozumieme okruh činností, ktorými školské kluby detí pomáhajú žiakom pri splňaní úloh zadávaných školou. Aby sa príprava na vyučovanie stala pre deti zaujímavou, musí sa odlišovať od vyučovania. Pre deti je viac prítiažlivé pre-

cvičovať učivo didaktickými hrami. Didaktická hra pri svojej vzdelávacej funkcii, priamej či nepriamej nadväznosti svojho obsahu na učivo školského vyučovania súčasne umožňuje žiakom psychicky sa uvoľniť, a tým pôsobí aj ako vhodná protiváha školského vyučovania. Preto pri plánovaní treba myslieť na nové spôsoby práce, zaujímavé činnosti a aktivizujúce pomôcky. Príprava na vyučovanie si vyžaduje úzku a cieľavedomú spoluprácu učiteľa s vychovávateľom, individuálny prístup k deťom, priebežné hodnotenie a sledovanie ich práce. Miera a časový rozsah tejto seba vzdelávacej činnosti závisia od prevádzkových i pedagogických možností a podmienok školského klubu detí.

d, záujmová činnosť

Záujmová činnosť tvorí základnú náplň voľného času žiakov a hlavný obsah výchovy mimo vyučovania i v školskom klube detí. V záujmových činnostiach, pokiaľ popri spoločenských potrebách dostatočne prihliadajú aj na osobitné a vekové potreby detí, ich sklony, možno harmonicky pôsobiť na celú osobnosť žiakov a rozvíjať ju. V nijakom inom druhu činností sa tak harmonicky nerozvíja intelektová, citová ani vôľová sféra žiaka ako v záujmových činnostiach, a to pri silnom uplatnení citových väzieb. Záujmové činnosti sa osobne i spoločensky rozvíjajú v zmysle výchovnom a seba výchovnom, vzdelávacom i seba vzdelávacom. Pri záujmovej činnosti by nemalo ísť len o uspokojovanie žiackych potrieb a záujmov, ale aj o ich rozvíjanie, kultiváciu orientáciu žiakov v záujmoch, aby sme im umožnili nájsť vo svojich záujmoch seba samého, aby sme mohli odhaliť skryté dispozície, rozvinúť schopnosti a odhaliť talent. Preto je nevyhnutné, aby žiaci mali možnosť spoznať jej základné oblasti: pracovno-technickú, esteticko-výchovnú, spoločensko-vednú, prírodovednú a športovú.

1.3 Prostriedky a formy výchovno-vzdelávacej práce

Pod pojmom prostriedky výchovno-vzdelávacej práce rozumieme predmety a činnosti, ktoré spolu s metódami a formami pomáhajú dosiahnuť výchovné ciele. K najčastejšie používaným prostriedkom vo výchove mimo vyučovania zaraďujeme tieto rôzne druhy činností, v ktorých sa uskutočňuje výchovný proces ako je hra, práca, záujmová činnosť. Ďalej rôzne záväzné slovné a písomné opatrenia, predpisy. Patria sem aj rôzne predmety vecí, obrazy, športové náradie, rôzne druhy pochvál trestov, pokarhaní, prírodné a sociálne prostredie, v ktorom činnosť prebieha.

Formy výchovno-vzdelávacej práce spolu úzko súvisia a v praxi sa často prelínajú. Najdôležitejšími a najbežnejšími formami výchovnej práce, ktoré sa v spojení s konkrétnymi činnosťami používajú napríklad schôdzky, besedy, výlety, exkurzie, súťaže letné tábory. Medzi vonkajšie stránky výchovného procesu môžeme zaradiť čas, priestor, počet žiakov.

Podľa J. Velikaniča(1978) organizačná forma vyučovacieho procesu je „*organizačné usporiadanie podmienok vyučovania na realizovanie obsahu vyučovania pri uplatňovaní jednej alebo viacerých metód vyučovania, vhodných učebných pomôcok a didaktických prostriedkov a pri rešpektovaní didaktických princípov*“.(In. I., Turek, 2008, s. 288)

E. Petlák(1997, s. 170), vychádzajúc z L. Mojžíška , zdôrazňuje pri organizačnej forme aj faktor času „ *.organizačná forma vyučovania je časová jednotka zameraná na realizovanie obsahu vyučovania a výchovno-vzdelávacích cieľov, pričom sa uplatňujú a využívajú viaceré výchovno-vzdelávacie metódy a prostriedky, rešpektujú didaktické zásady a je v nej interakcia medzi učiteľom a žiakom.*“

I. Turek(2008, s.288) klasifikuje organizačné formy nasledovne:

a, Podľa počtu žiakov zúčastňujúcich sa na vyučovacom procese spolu s učiteľom:

- individuálne (jeden žiak - jeden učiteľ),
- hromadné (jeden učiteľ - viac žiakov),
- zmiešané (kombinácia individuálnych a zmiešaných).

b, Podľa miesta realizácie vyučovacieho procesu:

- školské (v triede, v laboratóriu, v dielni),
- mimoškolské (domáca príprava žiakov, exkurzia).

c, Podľa stupňa samostatnosti práce žiakov vo vyučovacom procese, tzv. sociálnych foriem:

- individuálna práca,
- skupinová práca,
- frontálna práca žiakov.

Formy výchovy sú veľmi rôznorodé, rozlišujeme formy: hromadné, skupinové, individuálne. V školskom klube detí pri organizácii rôznych kultúrnych i športových podujatí využijeme hlavne formu skupinovú, alebo hromadnú. Individuálna forma je určená pre tých jednotlivcov, ktorí majú vyhranený záujem o určitú oblasť. Osobitnú pozornosť treba venovať talentovaným žiakom s vyhranenými záujmami.

2 VÝBER A VÝZNAM AKTIVIZUJÚCICH METÓD PRI ROZVOJI TVORIVOSTI PRÁCE V ŠKOLSKOM KLUBE DETÍ

Jedným z dôsledkov, ktoré vyplývajú z učenia a vyučovania, je to, že nie je možné predpísať jednu platnú metódu pre celý obsah edukácie a pre všetkých žiakov. Pojem metóda pochádza zo slova gréckeho pôvodu “methodos“, čo znamená cesta, alebo spôsob dosahovania stanovených cieľov. Fenyvesiová uvádza, že L. Mojžíšek(1975) chápe definíciu metódy takto: *“Vyučovacia metóda je pedagogická špecificky didaktická aktivita subjektu a objektu vyučovania, rozvíjajúca vzdelanostný profil žiaka, súčasne pôsobiaca výchovne a to v zmysle výchovno-vzdelávacích cieľov a v súlade s vyučovaním a výchovnými zásadami. Spočíva v úprave obsahu, v usmernení aktivity objektu a subjektu, v úprave zdrojov poznania a techník, v zaistení fixácie alebo kontroly vedomostí a zručností, záujmov a postojov.”* (In Fenyvesiová, 2002, s. 27,28).

Každý žiak má svoj vlastný učebný štýl, stratégie, ktoré pri učení uplatňuje, taktiež má svoje slabé a silné stránky, motivuje sa prostredníctvom odlišných otázok a je spôsobilé koncentrovať sa v učebných problémoch odlišne od iných žiakov. Čím sú metódy prepracovanejšie, zrozumiteľnejšie, systémovejšie, tým viac vzrastá percento úspešnosti získavania poznatkov a ich spracovania, zvnútornenia a využitia. Výber a tvorba metód závisí od reálnej edukačnej činnosti. Systém cieľov v edukácii môže byť v nepriamom aj priamom vzťahu k výberu metód a edukačných prostriedkov, preto edukačné ciele možno dosiahnuť rôznymi metódami a prostriedkami. Vzhľadom na potrebu meniť v súčasnosti vychovávatel'ov pohľad na metódy, ktoré sú vo výchovno-vzdelávacom procese využívané, je potrebné sa zamerať na aktuálne trendy v pedagogike a didaktike. Voľba metód musí zohľadniť nie vychovávateľa a jeho možnosti, ale dosiahnuť aktuálnu úroveň rozvoja osobnosti žiaka, dosiahnuté i využiteľné poznatky, hodnoty, postoje, ktoré žiak vo výchovno-vzdelávacom procese môže využiť. Jednou z úloh vychovávateľa je pomoc pri rozvoji tvorivej osobnosti žiaka. Základnou podmienkou pri úspechu aktivizujúcich metód je, že vychovávateľ musí byť tvorivý, lebo len tak vie rozvíjať tvorivú osobnosť žiaka.

Tvorivosť chápeme ako najvyššiu kognitívnu funkciu, ktorá v sebe zahŕňa všetky nižšie funkcie- pamäť, induktívne myslenie, dobrú percepciu, analýzu, syntézu a podobne. Tvorivá práca každého vychovávateľa je dôležitá, lebo rozvíja v žiakoch schopnosť premýšľať tvorivým spôsobom, zvyšuje motiváciu, umožňuje uspokojovať potrebu seberealizácie. V oddelení, je potrebné dosiahnuť tvorivú atmosféru, aby sa žiaci cítili uvoľnene, bezpeč-

ne, nemali strach a mohli bez obáv vyjadriť svoje myšlienky. Tvorivosť je činnosť človeka, ktorá vytvára nové materiálne a duchovné hodnoty. Výchovu k tvorivosti môžeme chápať ako najdôležitejšiu pedagogickú činnosť, ktorá formuje tvorivosť pomocou špeciálnych metód a tiež vytváraním priaznivých podmienok pre ich uplatnenie. Význam tvorivosti každého žiaka, vyvoláva potrebu rozvíjania a modernizovania sa škôl. Pre rozvoj tvorivosti sú nevyhnutné aj morálno-psychologické podmienky a organizácia práce v škole. Školy by mali mať aj dobrý prístup k informáciám a materiálnu základňu. Nepochybne rozhodujúcim činiteľom v každej činnosti, teda rozvoji tvorivosti vychovávateľa sú riadiaci pracovníci.

V spojitosti s metódami vystupuje do popredia pojem aktivita a aktivizácia. Fenyvesiová sa pridáva k názoru Skalkovej(1971), že pod pojmom aktivita žiakov chápe rozvíjanie ich činností, priamu praktickú alebo teoretickú činnosť, horlivú činnosť(In. Fenyvesiová, 2002, s. 27)). Význam aktivity treba vidieť hlavne v tom, že rozvíja motorické, poznávacie schopnosti žiakov. Pojem aktivizácia znamená vzbudenie, vyvolanie činnosti. Aktivizáciu žiakov v školskom klube vychovávateľ dosiahne i prostredníctvom využitia aktivizujúcich metód. Aktivizovať znamená uviesť niečo do pohybu a tým znovu obnoviť pôvodnú činnosť. Aktivizujúce metódy predstavujú také spôsoby, ktoré podporujú záujem subjektu o činnosť, podmieňujú činnosťné a skúsenosťné učenie sa subjektu na základe zhody medzi vnútornou a vonkajšou motiváciou. Tieto metódy lákajú zapojiť sa do riešenia problému tvorivo a nenásilne. Existujú rôzne aktivizujúce metódy, ktoré vedú žiakov k tvorivosti a tým im uľahčujú učenie a prípravu na vyučovanie. Nie vždy sa však uplatňujú. Výber správnych aktivizujúcich metód ovplyvňuje celý priebeh výchovno-vzdelávacieho procesu. Tvoriví vychovávateľa preferujú prípravu na vyučovanie a rôzne záujmové činnosti aktivizujúcimi metódami na úkor autoritatívnych metód, teda uprednostňujú otvorenú komunikáciu, sústavne motivujú žiakov, rozvíjajú ich predstavivosť, aktivitu, iniciatívu, dôvtip, samostatnosť. Uprednostňujú experimentovanie v práci žiakov, objavovanie, prežívanie. Veľmi dôležité je vytvárať atmosféru dôvery, otvorenosti, podporovať neformálne vzťahy, spontánnosť. Vychovávateľ vystupuje ako facilitátor a organizátor. Tvorivý vychovávateľ sa neuspokojuje s tým čo dosiahol, ale sa snaží dosahovať v práci so žiakmi stále lepšie výsledky. U detí treba rozvíjať predovšetkým aktivitu, samostatnosť, angažovanosť, tvorivosť, schopnosť sústrediť sa a samostatnosť myslenia, rozhodovanie, schopnosť prezentovať vlastný názor a vedieť ho obhájiť, zručnosť aplikovať poznatky v praktickom živote. Dôležitá je schopnosť komunikácie s okolím a spolupracovať v tíme.

Ak zvažujeme, že použijeme aktivizujúce metódy tak v prvom rade deti, by už mali niečo vedieť o danej tematike, mali by mať určité poznatky. Ďalej vychovávateľ sa musí vzdať pri využívaní aktivizujúcich metód direktívneho spôsobu riadenia, upustiť od dominantného postavenia v triede. Statické, nemenné postupy v správaní sa vychovávateľa je potrebné nahradiť dynamickými. Výber správnych metód je dôležitou stránkou didaktickej prípravy samotného procesu či už prípravy na vyučovanie, alebo záujmovej činnosti v prostredí školského klubu detí. Pri riadení rozvoja tvorivosti treba vychádzať z toho, že tvorivosť sa v žiadnej činnosti nemôže rozvíjať pod nátlakom a na príkaz. Tieto metódy vyžadujú viac času a sú náročnejšie na organizáciu prípravy. Uplatňovanie týchto metód sa vyžaduje rozvoj a uplatnenie profesionálnych zručností vychovávateľa, ako je zmena klímy triedy a školy a zmenu celkového systému práce školy. Žiaľ v súčasných podmienkach, keď školy každodenne zápasia s finančnými prostriedkami len veľmi ťažko dokážu vytvoriť priaznivé prostredie a podmienky na uplatňovanie nových aktivizujúcich metód. Je to často len na šikovnosti či už učiteľa, alebo vychovávateľa, ako sa dokáže popasovať so zlou finančnou situáciou škôl a i napriek tomu dokáže deťom spríjemniť vyučovanie a rôzne činnosti mimo vyučovania. Práve preto odmenou vychovávateľovi býva iba pocit z dobre vykonanej práce a spokojnosť na tvárach žiakov.

2.1 Aktivizujúce metódy a formy v práci vychovávateľa v školskom klube detí

Výchova mimo vyučovania v našom prípade školský klub detí prebieha mimo rodiny, vo verejnom prostredí a pedagogickým dohľadom. Nadväzuje na výchovu v rodine a vyučovanie, ďalej ju chápeme ako relatívne samostatnú oblasť výchovno-vzdelávacej činnosti. Výchova je dôležitejšia ako vzdelávanie, zdôrazňujeme len skutočnosť, že je potrebné redukovať neefektívne vzdelávanie a posilniť metódy výchovy, viac sledovať prežívanie, hodnotové systémy, motiváciu, city a tvorivosť detí. Ak chceme, aby dnešné deti boli pripravené pre prácu a život v dnešnej spoločnosti, je potrebné rozvíjať u nich širokú škálu vlastností, ktoré vytvárajú ich osobnosť. Rozvíjať treba predovšetkým samostatnosť, rozhodovanie, angažovanosť, aktivitu, tvorivosť, schopnosť sústrediť sa a samostatnosť myslenia, schopnosť prezentovať vlastný názor. Nesmieme zabúdať komunikáciu s okolím, spoluprácu a kooperáciu. V súčasnosti, kedy veľa mimoškolských zdrojov ako napríklad rozhlas, televízia či internet vedú skôr k pasívnemu prijímaniu nových informá-

cií, práve aktivizujúce metódy v školskej praxi umožňujú žiakom rozvíjať potrebné vlastnosti.

Prednosťou týchto metód je, že vo veľkej miere podnecujú záujem u žiakov o získavanie nových poznatkov, podporujú a rozvíjajú intenzívne myslenie, správanie a prežívanie. Na tvorivé riešenie problémov sú veľmi vhodné heuristické metódy. Heuristika je metóda tvorivého riešenia problémov a slúži aj na rozvoj tvorivosti žiakov. Tieto metódy podľa viacerých autorov je možné použiť na školách na riešenie problémových úloh, a tým súčasne aj na rozvoj tvorivosti žiakov. Medzi najčastejšie používané metódy vo výchovno-vzdelávacom procese patria :

- 1, Inscenačná metóda
- 2, Situačná metóda
- 3, Problémová metóda
- 4, Projektová metóda
- 5, Brainstorming
- 6, Didaktické hry

Podrobnejšie sa im budeme venovať v ďalších kapitolách bakalárskej práce.

Medzi ďalšie používané metódy patria :

1, Ditor autormi tohto heuristického návodu sú M.Zelina a M.Zelinová(1990)

Jej názov je odvodený od začiatkových písmen/ D- definuj problém, I- informuj sa o probléme, T- tvor riešenia, O- ohodnot' nápady, R -realizuj vybrané riešenie v praxi/, je založená na tom, že žiaci samostatne alebo v skupinách riešia problém pomocou z niektorej heuristických schém. Neriešia však samostatne celé úlohy, ale len jednotlivé časti, etapy, kroky .

Ako príklad použitia metódy Ditor uvádzame: “Ako by ste postupovali, keby ste mali zachrániť týraného psa.“

2, Metóda Phillips 66 autorom tejto metódy je Donald Phillips

Metóda spočíva v tom, že sa najprv uvedie problém a každá skupina diskutuje, rieši problém 6 minút. V tejto metóde sa okrem cvičenia tvorivosti žiaci učia rýchlo produkovať myšlienky, rýchlo sa rozhodovať a zdokonaľujú sa ich komunikačné schopnosti a zručnosti.

Ako príklad uvádzame: “ Ako sa dá zabrániť skleníkovému efektu“

3, Metóda diskutovania v tejto metóde žiaci potrebujú to, čo si myslia a čo sa učia vyjadriť verbálne, ale aj s využitím kresby, trojrozmerných modelov a podobne. Žiaci majú dostatok času na prediskutovanie s priateľom a potom na celokupinovú diskusiu v triede.

Ako príklad uvádzame: “Koľko rôznych premien má voda“.

4, Metóda tvorivej dramatiky je to metóda postavená na zážitku. Jadrom tvorivej dramatiky je hra v role.

Ako príklad uvádzame: Vychovávateľ pustí deťom rozprávku, delí sa o pohodlný priestor s deťmi, pred vypočutím rozprávky diskutuje s deťmi o literatúre. Potom počúvajú rozprávku, po ukončení rozprávky si spolu s deťmi prerozprávajú rozprávku, pracujú s príbehom a následne deti rozprávku dramatizujú.

5, Metóda hrania (prevzatia a predstierania) rolí ide tu o dieťaťom prevzatú a predstieranú rolu, ktorá je príležitosťou na sebarealizáciu svojich kompetencií, ako aj na prezentáciu svojich doterajších poznatkov, ktoré o charaktere prevzatej roly má.

Ako príklad je veľmi dobrá s názvom „Remeselníci“, tu deti predstierajú, hrajú rôzne role-zamestnania.

6, Neobývaný ostrov cieľom metódy je dosiahnutie efektívnej spolupráce v skupine a vytváranie medziľudských vzťahov, prijímanie individuálnych a skupinových rozhodnutí. Na využitie tejto metódy je dobrá s názvom „Stroskotaná loď“, hra spočíva v tom, že deti môžu mimikou a posunkami organizovať život na pustom ostrove, s odstupom asi 5 minút vychovávateľ heslom zmení činnosť detí napríklad povie Zvečerieva sa , alebo Vychádza slnko. Deti pokračujú v činnosti a napodobňujú činnosť, ktorú povedala vychovávateľka.

7, Metóda hlasného uvažovania podstatou využitia tejto metódy je, ak vychovávateľ poskytne žiakom čas a priestor na verbálne prejavy, tak je predpoklad nielen prirodzenou cestou podporovať a rozvíjať komunikačné spôsobilosti žiaka a udržiavať vzájomne obohacujúcu komunikáciu medzi zúčastnenými subjektmi, ale pozorovať a diagnostikovať kvalitu celkového rozvoja osobnosti žiaka a jeho učenia sa. Na využívanie tejto metódy sú dobré konštrukčné stavebnice ako Lego, Merkúr, Seva, ďalej sa táto metóda môže využívať aj na detskom ihrisku s využitím športových potrieb a náčinia.

8, Argumenty „za a proti“ je to metóda hľadania, triedenia, rozvíjania schopností a vlastných záujmov.

Ako príklad uvádzame hru: Zvolíme si problém, napíšeme ho na tabuľu, ďalej si ešte pripravíme samolepiace lístky s rôznymi názormi ako + súhlasím, -nesúhlasím a ? neviem.

Deťom rozdáme samolepky a musia vytvoriť skupinu s rovnakým názorom na daný problém, potom nastane diskusia, kde deti vymieňajú svoje názory a argumenty. V tejto hre sa deti obohacujú o svoje a nové argumenty.

Každá z týchto aktivizujúcich vzdelávacích metód predstavuje významný prvok vo výchovno-vzdelávacom procese a jej správne využitie zvyšuje efektivitu celej edukácie. Počas využitia aktivizujúcich metód vo vzdelávaní sa totiž vychádza zo záujmov a postojov žiakov a výchovno-vzdelávací proces sa zameriava priamo na konkrétne potreby žiakov.

Jednou z dôležitých organizačných foriem je forma diferencovaná, jej základom je znalosť pedagogickej diagnostiky. Kým hromadná forma sa orientuje na priemerného žiaka, diferencovaná forma zohľadňuje tempo učenia sa nadaného i menej nadaného žiaka. Podstatou tejto formy je, že žiaci sa zoskupujú podľa určitých kritérií, aby výchovno-vzdelávací proces bol čo najefektívnejší. Kritériá, podľa ktorých môžeme realizovať diferenciáciu sú vek, pohlavie, záujem, špecifické schopnosti atď.

Proces učenia nie je automatickým dôsledkom toho, že niekto odovzdá niekomu informácie. Je potrebné, aby sa žiak telom i dušou zapojil do činnosti. Toto je možné dosiahnuť len v takom výchovno-vzdelávacom procese, ktorý je založený na aktívnom učení pomocou rôznych nových aktivizujúcich metód. Podstatou aktivizujúcich metód je plánovať, organizovať činnosti, aby k plneniu stanovených cieľov dochádzalo prevažne prostredníctvom vlastnej poznávacej činnosti žiakov. Aktivizujúce metódy rozvíjajú rôzne stránky osobnosti, ako fantázia, imaginácia, predstavivosť, pozornosť, reč, myslenie, pohotovosť.

Ak chceme postupovať pri uplatňovaní aktivizujúcich metód správne, tak musíme dodržiavať určité pravidlá:

- 1, Žiaci, s ktorými pracujeme prostredníctvom aktivizujúcich metód musíme v prvom rade dobre poznať
- 2, Vedieť tieto metódy premyslene zaradiť a uplatniť vo výchovno-vzdelávacom procese
- 3, Poznať svoje oddelenie, charakter, temperament žiakov, úroveň ich vedomostí, zručností a poznatkov
- 4, Pred použitím aktivizujúcich metód mať vopred všetky kroky dobre premyslené
- 5, Vopred si pripraviť dostatok pomôcok a materiálu
- 6, Vychádzať z prirodzených situácií alebo umelo vytvorených.

Kedy môžeme aktivizujúce metódy použiť:

- 1, V priebehu celého pobytu žiakov v školskom klube detí
- 2, V jednotlivých fázach v príprave na vyučovanie a v záujmovej činnosti

3, Pri organizovaní súťaživých hier

2.1.1 Metóda situačná – prípadová

Je jedna z aktivizujúcich metód tvorivého vyučovania. Vychádza z reálnych udalostí, ktoré sa stali. “ *Podstata tejto metódy spočíva v tom , že žiaci dostanú opis istej situácie, alebo prípadu(preto sa táto metóda nazýva prípadová) z niektorej časti preberaného učiva napr. výchovy, vzdelávania, výroby, obchodu atď. Opis či prípadu obsahuje niekoľko úloh, ktoré majú študujúcich motivovať k riešeniu problému–nájdaniu východiska z opísanej situácie či rozriešení prípadu. Sú to úlohy typu: rozhodnite, zdôvodnite ,zhodnoťte. Opis situácie nemá obsahovať žiadny komentár učiteľa, aby si študujúci urobili vlastný názor na riešený problém, bez akýchkoľvek vplyvov.* “ (Turek, I., 2010, s.256). Opis situácie môže mať rôzne formy: písomnú, ústnu, fotografie, audiovizuálny. Po oboznámení sa so situáciou majú žiaci pár minút na premyslenie si otázok, ktoré budú klásť vychovávateľovi, na otázky vychovávateľ odpovie len vtedy, ak sa týkajú informácií nevyhnutných k riešeniu situácie. Pri odpovedi treba dbať na to, aby sa týkali len otázky. Po vyčerpaní otázok nasleduje etapa spoločného hľadania optimálneho východiska z opisu situácia t.j. riešenie problému. Riešenia musia vychádzať z opisu situácia, obsahu odpovedí na otázky v diskusii, ktorá nasledovala po opise situácie a z prijatých kritérií správnosti riešenia. Využitie tejto metódy podporuje aktívne učenie, simuluje konkrétnu situáciu a napomáha k rozvoju tvorivého myslenia žiakov. Problémová úloha má niekoľko riešení, preto je potrebné, aby žiaci rozhodovali o ich správnosti a výhodách. Učiť sa rozhodovať je pre žiakov len prínosom, lebo táto činnosť je pre človeka každodennou záležitosťou. Pri tejto metóde môžeme využiť bežné situácie.

Príklad:

Ako sa zachovať v situácii, keď vám cudzí človek ponúka na ulici cukríky?

Ako reagovať na cudzieho človeka, keď vás chce zobrať do svojho auta hovorí vám, že ho poslala vaša mama, no vy ho nepoznáte?

Ako pomôcť psíkovi, ktorého si našiel na ulici opusteného?

Otázky , ktoré sme použili ako príklad môžeme využiť v záujmovej činnosti spoločensko-vednej ,alebo na hodine etickej výchovy:

Situačné metódy poznáme:

a, modelové situácie

b, problémové- prípadové štúdie

Musíme podotknúť, že i napriek určitým výhodám situačnej metódy ma táto metóda i nedostatok a to je jej statickosť. Prípadová štúdia je časovo náročná, a to nielen na prípravu, ale aj na vlastnú realizáciu. Aby sa prejavila vyššia efektívnosť prípadovej štúdie v porovnaní s metódami tradičného vyučovania, je potrebné jej viacnásobné využitie. Situačnú metódu je možné aplikovať vo vyučovacom procese a tiež aj vo výchove mimo vyučovania na všetkých typoch škôl.

2.1.2 Metóda inscenačná

„Jej podstata spočíva v tom, že niektorí, alebo aj všetci žiaci budú hrať (inscenovať) určité roly, situácie t.j. zinscenujú určitú situáciu.“ (I. Turek, 2010,s.262). Po odohratí roly nasleduje diskusia, v ktorej sa pokúsia nájsť východisko zo situácie teda nájsť riešenie problému. Ide tu o simuláciu situácii, ktoré sa môžu prihodiť v bežnom živote. Rozhodnutia sa realizujú podľa rovnakých zásad ako v skutočnosti. Simulované situácie sa neriešia v teoretickej rovine, ale priamo za priamej účasti aktérov. V podstate ide o problémovú metódu, ktorá sa približuje ľudskému konaniu v reálnej situácii. Výhodou tejto metódy je okrem jej dynamickosti aj emocionálne zaangažovanie žiakov taktiež rozvoj empatie a sociálneho cítenia, zmysľania a konania, osobné prežívanie reálnej situácie, súlad medzi myslením a konaním žiakov na spätnú väzbu v učení. Žiaci môžu hrať svoju prežitú skúsenosť, hrajú čo ešte nezažili, reagujú tak ako by sa v danej situácii správali. Táto metóda rozvíja schopnosti ako čo najľahšie prekonávať spory, dohodnúť sa, pomáhať si a alternatívne riešiť problémy. Žiaci sa pri tejto metóde učia hlbšie chápať medziľudské vzťahy a konflikty.

Pri výbere témy na simulovanie určitej situácie je dôležité:

-Aby bol problém, ktorým sa zaoberáme aktuálny.

-Protikladnosť záujmov ma byť v istej norme.

-Žiaci majú mať podľa ich úlohy rôznorodé záujmy.

Pri zinscenovaní situácie musíme dodržať postupnosť krokov:

-vhodný výber situácie a rolí,

-poskytnutie času na prípravu zinscenovania situácie,

-hranie rolí,

-spracovanie rolí, žiaci(herci) opíšu pocity, ostatní žiaci upozornia na to ,čo si všimli čoho sa treba vyvarovať

-diskusia treba sústrediť na postoje, hodnoty a záujmy ,ktoré chceme žiakom sprostredkovať,

V práci s inscenačnou metódou môžeme vyučiť nasledovné inscenácie:

-štrukturované -- hranie rozprávky,

-neštrukturované -- žiaci dostanú opis a hrajú samy,

-mnohostranné hranie rolí – kladné aj záporné, začnú aj dokončia príbeh,

Využitie inscenačnej metódy v praxi príklad:

a, Situácia v autobuse--mladí ľudia sedia v autobuse a nad nimi stojí babička a mamička s bábätkom. Ako budú reagovať všetci zúčastnení,(mladí ľudia, babička a mamička s bábätkom)

b, Dve deti sa pobijú v triede. Do triedy vstúpi pani vychovávateľka.

c, Tvoj dobrý kamarát stratil pero. Pero mu naschvál schoval spolužiak.

Inscenačná metóda dramatizuje učivo a umožňuje žiakom rozvíjať nielen tvorivé myslenie, ale tiež afektívnu stránku osobnosti.

2.1.3 Metóda projektová

Hovoríme o projektovej metóde /napríklad v najnovšom pedagogickom slovníku/ pričom sa ňou rozumie „*vyučovacia metóda, pri ktorej sú žiaci vedení k riešeniu komplexných problémov a získavajú skúsenosti praktickou činnosťou a experimentovaním*“. (I., Turek, 2010, s. 377). Projektové vyučovanie potom chápeme ako také vyučovanie, v ktorom projektová metóda je hlavnou vyučovacou metódou. Problémy, ktoré žiaci riešia v projektovom vyučovaní sú komplexné, nemusia vychádzať z obsahu učiva, ale hlavne zo života, z mimoškolských skúseností a ich riešenie si vyžaduje poznatky z viacerých vyučovacích predmetov, problémy žiaci riešia v skupinách /môžeme tu využiť kooperatívne vyučovanie/ najmä z vlastného záujmu bez vonkajšej motivácie, riešenia vedú ku konkrétnym výsledkom, produktom. Výsledný produkt môže mať podobu písomného referátu, videoprogramu, modelu, dramatizácie, alebo výstavy. Takéto komplexné vnímané problémy sa nazývajú projekty.

Projekty môžu navrhovať :

-Deti - spontánne detské projekty.

-Učitelia – projekty pripravované učiteľom.

-Deti a učitelia v spolupráci tzv. kombinované projekty

Podľa cieľa možno projekty rozdeliť na:

- problémové(cieľom je vyriešiť nejaký problém, napríklad prečo sa roztápajú ľadovce),
- konštrukčné(skonštruovať niečo, niečo vytvoriť, napríklad funkčný model lietadla),
- hodnotiace(skúmať porovnávať, napríklad správanie sa zvierat v prírode),
- drilové(nacvičiť nejakú zručnosť, napríklad vyhľadávať informácie).

Podľa počtu riešiteľov projekty delíme na individuálne a skupinové, podľa časovej dĺžky projekty delíme na krátkodobé a dlhodobé a podľa miesta realizácie ich delíme na školské, domáce a kombinované. Pri výbere projektu je potrebné dohliadať na potreby a záujmy žiakov. Žiaci majú mať vplyv na výber a špecifikáciu témy a projektu. Keď chceme, aby bol projekt úspešne a správne vyhotovený musíme dodržiavať tieto etapy projektu:

- a, voľba témy projektu a jej špecifikácia, určenie cieľov projektu,
- b, plánovanie riešenia projektu, vypracovanie postupu,
- c, realizácia riešenia projektu,
- d, vyhodnotenie práce na projekte, zverejnenie výsledkov riešenia projektu

Projektové vyučovanie je náročnejšie na spotrebu času a najmä na prípravu a schopnosti učiteľa, na zmenu ich návykov a postojov, ale aj na priestorové a materiálne vybavenie školy. Taktiež je vo veľkej miere náročné na realizáciu v školskom klube detí, keďže oddelenia školského klubu sa skladajú zo žiakov z viacerých tried a ročníkov a v neposlednom rade žiaci odchádzajú domov v rôznych časových intervaloch, teda práca na projekte by bola veľmi náročná ako pre vychovávateľa tak i pre žiakov z viacerých hľadísk a to z hľadiska počtu riešiteľov a ako sme už spomínali aj z hľadiska časového.

2.1.4 Metóda riešenia problémov

Metóda riešenia problémov zahŕňa viacej vyučovacích postupov a stratégií napríklad heuristické učenia, tvorivé učenie a podobne. Spoločným znakom týchto učení je snaha rozvíjať tvorivé myslenie, tvorivé schopnosti žiakov ich poznávaciu motiváciu a samostatnosť, tvorivé osvojenie poznatkov a spôsobov činnosti. „*Pri problémovom vyučovaní(metóde) učiteľ(vychovávateľ) nesprostredkúva žiakom poznatky v hotovej podobe, ale stavia pred žiakov úlohy, ktoré obsahujú pre nich neznáme vedomosti a spôsoby činnosti , motivuje ich, usmerňuje hľadanie spôsobov a prostriedkov riešenia úloh, pri hľadaní ktorých si žiaci osvojujú nové vedomosti a zručnosti a súčasne rozvíjajú svoje schopnosti.*“ (I., Turek, 2010, s. 370). Riešenie problému predpokladá niekedy postupné, inokedy náhle odhalenie určitých vzťahov implicitne v určitej situácii. Proces riešenia problémov je určovaný vzá-

jomnou podmienenosťou daného a hľadaného. Analýzou tejto vzájomnej protikladnej podmienenosti postupne dochádzame k charakteristike kognitívnej sprostredkovanosti a tvorivosti, ktoré je charakteristická pre najvyššie stupne myslenia jedinca. Navodiť u žiakov problémové situácie vieme tak, že im predložíme problémové úlohy. Problémové úlohy môžu mať rôzne formy: otázka, projekt, zadanie, grafická či praktická úloha a podobne. Ak chceme, aby sme u žiakov vyvolali problémové situácie je potrebné dodržať nasledovné požiadavky:

- problémová úloha má byť prirodzene spätá s osvojovaným učivom a logicky z neho vyplývať,
- úloha má vychádzať zo životnej skúsenosti tak ,aby žiakov motivovala,
- úloha, ktorá má vyvolať problémovú situáciu, musí obsahovať neznámy prvok t.j. protirečenie,
- problémová úloha má zodpovedať intelektuálnym možnostiam žiakov a má byť dostatočne zložitá a náročná, no zároveň riešiteľná,
- problémová úloha môže byť úloha v akejkolvek forme napríklad vo forme otázky, ale pod podmienkou, že jej zodpovedanie či riešenie nie je len mechanickou prácou, odpoveďou, alebo reagovaním naučenými postupmi.

Typické problémové otázky začínajú slovami: Prečo, Čím sa líši, Porovnaj, Ako by si vysvetlil, Dokáž, Čo je príčinou, Ktoré spoločné znaky, a pod.

Medzi progresívne stupňované problémové úlohy patria:

- doplniť neúplný text z hľadiska logického úsudku,
- opraviť úmyselnú chybu,
- vymyslieť vetu, rozprávanie , príklad, ktorý by riešil nejakú rozpornú situáciu,
- vybrať správne riešenie z dvoch –troch,
- objaviť problém v spolupráci s ostatnými žiakmi

Pri realizácii metódy riešenia problémov treba vychádzať z toho, že tvorivosť sa v rôznych činnostiach nesmie rozvíjať pod nátlakom a na príkaz ako sme to už spomínali, lebo ak sa činnosť vyvíja pod nátlakom, tak tým menšie výsledky v oblasti tvorivosti môžeme očakávať. Preto pri tejto metóde treba vytvoriť atmosféru dôvery, bezpečia, stimulujúce prostredie, aby sa žiaci nebáli vysloviť svoje názory, postoje, originálne myšlienky podporuje sa tým ich sebadôvera a sebarealizácia, úprimnosť vo vzťahu vychovávateľ- žiak, žiak- žiak, vždy treba akceptovať žiaka, rešpektovať jeho pocity a postoje, empatiu.

Ako príklad na využitie metódy riešenia problémov v školskom klube detí uvádzame:

Vychovávateľ predstrie žiakom vybraný problém napríklad “Ako by malo podľa vás vyzerať naše oddelenie, aby ste sa v ňom lepšie cítili?” Vychovávateľ očakáva, že žiaci poznatkami a vytvorenými predstavami budú spôsobilí rozmanitými komunikatívnymi prostriedkami vyjadriť vlastné predstavy, ktoré majú ohľadne uvedenej témy. Riešenia tohto problému môžu mať rôzne formy. Skupinky žiakov môžu riešiť problém prostredníctvom stavby s využitím stavebníc, ďalej slovnými prezentáciami, prostredníctvom kresby alebo dramatizácie. Vychovávateľ môže byť členom riešiteľskej skupinky za predpokladu, že ho skupinka žiakov do riešenia problému prizve. Táto metóda sa dá rôznorodo využiť pri rôznych seba vzdelávacích činnostiach v školskom klube detí.

2.1.5 Didaktické hry

Každá hra poskytuje žiakom príležitosť odhaľovať a premyslieť si nové vzťahy a riešiť problémové situácie. Hra je zároveň pre žiakov prítlačivá a poskytuje im predovšetkým zmenu, odpočinok radosť a zábavu. Pre vychovávateľa je aj dôležitým motivačným prostriedkom, ktorý pomáha vzbudzovať záujem o dôležité predmety a súčasne činnosťou zameranou na rozvoj psychických funkcií, ako je vnímanie, pozornosť, predstavivosť, pamäť, myslenie, obrazotvornosť a podobne. „*Didaktické hry sú spojením detskej hry s vyučovaním, obohacujú prehlbujú a skvalitňujú vedomosti získané na vyučovaní, spájajú myslenie s poznáním, rečou a činnosťou, čo napomáha rozvoju psychiky a pracovných schopností. Hry sú priamym prejavom detskej túžby po činnosti, do ktorej sa rady zapájajú.*“ (J., Sabol a kolektív, 2004, s. 1). Didaktická hra je hrou, ktorá má špecifický význam a účel, je to taká činnosť, ktorej cieľom je poskytnúť žiakom určité poznatky, vedomosti pri osvojení si nového učiva, je dobrým prostriedkom proti zabúdaniu je vhodnou metódou na upevňovanie učiva. Základom každej hry je hravá, miestom rozvíjajúca, niečo napodobňujúca činnosť, vo väčšej či menšej miere určená pravidlami. V didaktickej hre nám nejde o originalitu, ale predovšetkým o premyslené využitie hry s vyučovacou látkou. Ak spojíme učenie s hrou, vytvárame didaktickú hru, ktorá je najdôležitejším doplnkom základných vyučovacích metód. Na využitie didaktických hier v príprave na vyučovanie je nevyhnutné, aby učiteľ spolupracoval s vychovávateľom, spoločne si vysvetlili problémy, ktoré vznikli na vyučovaní. Učiteľ môže navrhnúť vychovávateľovi, aby sa vo svojej práci zamerlal na takú činnosť, ktorá napomáha žiakom ľahšie zvládnuť práve prebraté učivo. Hra nesmie trvať dlho, aby neunavila žiakov. Pri výbere didaktických hier nesmieme zabúdať

na záujmy a záľuby žiakov. Úspech didaktickej hry závisí od dobrej prípravy vychovávateľa, žiakov a dobre organizovaných podmienok na realizáciu hry, napríklad v jednej didaktickej hre, sa dajú využiť poznatky z viacerých predmetov je to hra s názvom: „Meno-mesto- zvier- vec“, v tejto hre je prepojenie predmetov zo slovenského jazyka, vlastive- dy, prírodovedy a aj z matematiky.

Ako príklad pre využitie didaktických hier v školskom klube detí uvádzame :

a, didaktická hra zo slovenského jazyka: Živá abeceda, Reťaz slov, Základ slova...

b, didaktická hra z matematiky: Premiestňovanie číslíc, Vrhánie kockou, Hra na obchod...

c, didaktická hra z vlastivedy a prírodovedy: Slepá mapa, Hra na zverinec...

Didaktické hry, sú jednou z najpoužívanějších metód v príprave na vyučovanie, alebo v záujmových činnostiach v školskom klube detí .

2.1.6 Metóda konceptuálneho mapovania

Zámerom tejto metódy sú pojmové mapy ako kvalifikovaná odpoveď na otázku, ako vnímať a organizovať prechod od detských i vychovávateľových nejasných spontánnych predstáv k vedeckým pojmom, viažucich sa na učebný obsah a tému vybranú z neho a rovnako na otázku, čo sa vlastne deje ako prebieha uchopovanie sa obsahu edukácie zo strany žiakov. Žiakmi a vychovávateľom vytvárané pojmové mapy slúžia ako nástroj usporiada- ného organizovania myslenia a poznatkov z obsahu vybraného pojmu –**klúčového slova**. Je veľmi dobrým a prehľadným spôsobom vyjadrenia toho ako žiak chápe obsah i usporia- danie učiva. Žiaci kreslia pojmové mapy veľmi radi, pretože sú občasťvením tam, kde je učivo prevažne verbálne, preto pojmové mapy zvyhodňujú žiakov, ktorí majú horšie ver- bálne vyjadrovacie schopnosti. Úplná pojmová mapa je veľmi dobrým nástrojom na ziste- nie, ako žiaci chápu vychovávateľom zadané klúčové slovo. Zadané klúčové slovo má dvojakú funkciu:

V konfrontácii s dieťaťom slúži :

-na skvalitňovanie a progresívne rozvíjanie myšlienok a poznatkov,

-na reflexiu, formalizovanie poznatkov so zámerom logicky ich organizovať a porovnávať

V konfrontácii s vychovávateľom slúži:

-na individualizovanie potenciálnych poznávacích a operatívnych možností vo väzbe na záujmy, motivácie a kognitívny rozvoj dieťaťa,

-na prezentovanie rozvoja poznatkov a významov získaných v pedagogicko-didaktických aktivitách výchovno-vzdelávacieho procesu.

Využitiu metódy konceptuálneho mapovania sa budeme venovať v kapitole 3.3.

Mapovanie pomáha žiakom, aby si usporiadali to ,čo vedia a poznajú, čomu rozumejú. Pojmová mapa je vynikajúca metóda na rozvoj tvorivosti žiaka je pre žiakov zaujímavá a pri jej tvorení si žiaci ani neuvedomujú že sa učia.

Vo svojej práci vychovávateľky ju veľmi často využívam , lebo podporuje komunikáciu, koordináciu ,toleranciu, zodpovednosť a vzájomnú pomoc.

2.1.7. Brainstorming(búrka, vytriasanie mozgov)

Metóda, ktorá podporuje nové a netradičné nápady a zároveň podporuje komunikačné zručnosti žiakov. Podstatou je uvoľniť predstavivosť, fantáziu a obrazotvornosť, generovať nápady, vzájomne sa inšpirovať so snahou uplatniť sa a odstrániť zábrany. Cieľom je nájsť netradičné, originálne riešenia v čo najkratšom čase.“ *Tvorca tejto metódy Alex F. Osborn (1963) vychádzal z týchto premís: Ludia mnohé myšlienky, nápady ani nepovedia ,lebo sa boja, že sú to nápady neuskutočiteľné, bláznivé, zlé, smiešne, nie sú v súlade s tým, čo je napísané v učebniciach, čo tvrdia authority, čo je konvenčné. Nechcú sa zosmiešniť, alebo ukázať sa ako hlúpi či nepraktický.*“ (I., Turek, 2010, s. 278).Takýto pohľad ale tvorivosti neprospieva, a preto je treba pri hľadaní nových riešení prekonať sociálne a psychické bariéry, ktoré blokujú vznik netradičných a originálnych nápadov. Základným predpokladom a podmienkou tvorivej práce žiaka je tvorivá práca učiteľa či vychovávateľa. Práve učiteľ, alebo vychovávateľ, ktorý nepracuje stereotypne ale naopak neustále premýšľa o svojej práci, je schopný netradičného pohľadu na svet a dokáže sa nadchnúť pre nápad, ktorý by podnecoval obrazotvornosť, kreativitu a kombinačné schopnosti žiakov. Za veľmi dôležité pokladáme navodenie tvorivej atmosféry vhodnou motiváciou s tým súvisiaceho pocitu uvoľnenia žiakov.

Hlavné zásady brainstormingu:

- a, prvou zásadou je prísne oddelenie tvorby nápadov od ich hodnotenia,
- b, druhou zásadou je podmienka, že kvantita vyvoláva kvalitu čím viac nápadov –tým väčšia pravdepodobnosť, že sa objaví originálny nápad,

c, tretia zásada vychádza zo synergického efektu t.j. ak ľudia pracujú spoločne, navzájom sa inšpirujú, pomáhajú si vyprodukujú viac nápadov.

S cieľom realizovať tieto zásady v brainstormingu platia isté pravidlá:

- a, pravidlo zákazu kritiky ,
- b, pravidlo uvoľnenia fantázie ,
- c, pravidlo čo najväčšieho počtu nápadov ,
- d, pravidlo vzájomnej inšpirácie,
- e, pravidlo úplnej rovnosti účastníkov

Pri brainstormingu sa obyčajne postupuje podľa týchto etáp:

- 1, Oboznámenie účastníkov s cieľom zasadnutia, problémom a s pravidlami brainstormingu.
- 2, Tvorba produkcia nápadov, riešení.
- 3, Prestávka.
- 4, Vyhodnocovanie návrhov, riešení.

Metóda brainstormingu je pre žiakov veľmi namáhavá a vyčerpávajúca. Pri metóde brainstormingu nejde tak o nájdenie optimálneho riešenia, ale o to, aby sa prostredníctvom danej témy a jej obsahu žiaci vzdelávali, aby sa prejavili ich tvorivé schopnosti.

Ako príklad využitia brainstormingu v školskom klube detí uvádzame:

- Navrhnete zariadenie ideálnej triedy.
- Ako prekonať smutnú náladu.
- Vylepšenie ceruzky, stoličky.

Poznáme rôzne variácie brainstormingu je to napríklad :

- písaný brainstorming- **brainwriting** – jeho podstata je, že hárok papiera vpisuje od jedného účastníka k druhému pričom každý účastník doňho vpisuje svoj návrh. Variantom brainwritingu je **metóda 635** v tejto metóde sú skupiny po šesť účastníkov a každý napíše tri návrhy na papier potom ho podá susedovi, to sa opakuje päťkrát časový limit v jednom cykle je päť minút.
- pingpongový brainstorming zúčastňujú sa ho len dvaja účastníci pričom jeden účastník povie svoj názor a druhý účastník reaguje svojím návrhom,
- HOBO metóda po oboznámení sa s problémom si ho účastníci najprv naštudujú problém

a až potom nasledujú ďalšie etapy riešenia.

- Gordonova metóda podstata spočíva v riešení jedného ale originálneho riešenia

2.1.8 Mozgovokompatibilné učenie

„Pod pojmom mozgovokompatibilné učenie sa v súčasnosti označuje komplexný prístup k vyučovaciemu procesu, ktorý vychádza z poznatkov súčasných výskumov mozgu(neurovedy a kognitívnej vedy) o tom, ako sa ľudský mozog učí prirodzeným spôsobom. Pojem učenie patrí medzi najdôležitejšie pojmy pre učiteľov i teoretikov zaoberajúcich sa didaktikou. Je nesporné, že väčšina toho, čomu sa hovorí učenie, sa odohráva v mozgu. Preto ak učitelia chcú efektívne riadiť procesy učenia svojich žiakov a didaktici majú učiteľom vytvárať kvalitnú teóriu, ako to majú robiť, učitelia a teoretici(didaktici) by mali predovšetkým vedieť, čo a ako sa deje v žiakovom mozgu, keď sa učí a prečo sa to v mozgu deje. Až odpovede na tieto otázky umožňujú získať validnú a reliabilnú odpoveď na otázku, ako pôsobiť na žiakov(ako vyučovať), aby sa žiaci efektívne učili a aj naučili to, čo sa naučiť majú.“(I., Turek, 2010, s.430,431)

Pre ľahšie pochopenie pojmov, ktoré úzko súvisia s mozgovokompatibilným učením, uvádzame stručný opis ľudského mozgu a jeho základnej stavebnej jednotky nerurónu.

„**Mozog** je funkčne najvyššia, najdôležitejšia a najzložitejšia časť nervovej sústavy- hlavného riadiaceho a integrujúceho systému organizmu, ktorého úlohou je rýchly a presný prívod informácií z periférnych receptorov (napr. zraku) do centra(mozgu), kde sa spracujú, a spätné vysielanie signálu na perifériu, kde sa vykoná potrebná činnosť a dýchanie, čím nás udržiava pri živote. Mozog je podstate masa približne 100 miliárd nervových buniek, ktorá je mäkká ako želatína. Skladá sa najmä z vody(78%), tukov(10%) a proteínov(8%). Evolučne najstaršia časť mozgu je **mozgový kmeň**- riadi inštinktívne správanie a je zodpovedná za prežitie v situáciách ohrozujúcich život. Skladá sa z predĺženej miechy a mosta, ku ktorým prilieha mozoček. **Limbický systém** je časť mozgu, ktorá reguluje jedlo, pitie, spánok, bdenie, telesnú teplotu, chemickú rovnováhu, krvný tlak, hormóny a emócie. **Mozgová kôra** je evolučne najmladšia časť mozgu a v nej sa odohráva kognitívne učenie- čítanie, písanie, počítanie atď.. Táto časť mozgu musí byť v činnosti, keď sa človek učí. Základnou stavebnou jednotkou mozgu je nervová bunka- **neurón**. Neurón má nepravidelný tvar, jeho veľkosť je rôzna (od 5 do 150um). Každý neurón sa skladá z vý-

bežkov. V tele neurónu je bunkové jadro obsahujúce chromozómy a tieto molekulu DNA a protoplazma, ktorá mimoriadne citlivo reaguje na dráždenie.“ (I., Turek, 2010, s. 432,434).

V mozgovokompatibilnom učení zohrávajú vo veľkej miere dôležitú úlohu emócie. Medzi hlavné emócie považujeme hnev, radosť, strach, lásku, obavu, odpor, prekvapenie a hanbu. Emócie ovplyvňujú našu pozornosť a sú dôležitým činiteľom pri učení a pre všetko, čo človek robí vedome. Úlohou výchovno-vzdelávacieho procesu, by malo byť, aby sa žiaci naučili rozvíjať svoju emocionálnu inteligenciu a ovládať emócie. V teórii mozgovokompatibilného učenia sa kladie dôraz na hudbu a na telesné cvičenia. V mozgovokompatibilnom učení sa využívajú hlavne metódy, ktoré podporujú rozvoj tvorivého myslenia v spojení s kooperatívnym vyučovaním, pretože spolupráca, výmena myšlienok podporuje myslenie. Veľmi dôležitá pri tomto učení je motivácia žiakov, motivovaný a nemotivovaný žiak sa učí úplne odlišne. Žiaci, by mali ovládať učivo do hĺbky, mali by mu rozumieť, vedieť ho aplikovať, analyzovať a hodnotiť. Učiteľia a vychovávatelia by vo výučbe mali používať také metódy, ktoré umožňujú žiakom hľadať, objavovať, učiť sa pokusom a omylom. Pri výbere metód, by sa učiteľia a vychovávatelia mali riadiť heslom: *“Najlepší spôsob, ako sa učiť, je niečo robiť; najhorší spôsob ako učiť iných, je rozprávať; najcennejšie sú tie poznatky, ktoré žiak získava vlastnou prácou a vlastným úsilím.”* (I., Turek, 2010, s.450). V literatúre zaoberajúcej sa mozgovokompatibilným učením sa uvádza viacero rád pre učiteľov, ako by mali podporovať u svojich žiakov mozgovokompatibilné učenie. Vyberáme niektoré z nich:

- Presvedčajte svojich žiakov, aby konzumovali mozgovokompatibilnú stravu: bielkoviny a ovocie na raňajky, sacharidy po skončení vyučovania. Ich strava by mala zahŕňať najmä ryby, vajcia, hydinu, zeleninu, celozrnné obilniny, banány, avokádo, bobuľovité plody, orechy.
- Zabezpečte, aby žiaci mali prístup k pitnej vode nielen pred vyučovaním a po ňom, ale aj v priebehu vyučovania.
- Cez prestávky žiakom púšťajte hudbu, pretože to ovplyvňuje spôsob prietoku v krvi, chemickú rovnováhu a sémantickú pamäť.
- Často meňte rozsadenie žiakov. Prináša to efekt novosti a ovplyvňuje dominanciu hemisfér mozgu.
- Naučte žiakov tvoriť pojmové mapy a iné spôsoby grafickej organizácie učiva, pretože to pomáha budovať informácie spôsobom akým sa ukladajú v mozgu.

- Ak to dovoľuje obsah učiva, aplikujte kooperatívne vyučovanie, pretože to umožňuje "vrstovnícke" vyučovanie, vzájomnú pomoc a stimuláciu žiakov.

Akceptujte a podnecujte divergentné myslenie. Podporujte pokusy o nezvyčajné riešenia, aj keď výsledok nebude ideálny.

- Zintenzívňte spätnú väzbu k žiakom, aby vedeli a to čo najskôr, či to, čo robia, robia adekvátne, a ak nie, v čom robia chyby a ako majú tieto chyby odstrániť.

- Opakujte učivo. Z hľadiska efektívneho zapamätania je rozhodujúce zopakovanie učiva cca po 10 minútach, po 24 hodinách, po 2 dňoch a potom po týždni, pretože časové limity umožňujú spracúvať informáciu v krátkodobej, pracovnej i dlhodobej pamäti.

- Pri kladení úloh jednotlivým žiakom používajte stále ich mená, napr. Juraj vedel by si... Najsladší zvuk pre človeka je jeho meno.

- Žiakov chváľte verejne, ale karhajte súkromne.

- Usmievajte sa. Rozprávajte žiakom aj vtipy, svoje príbehy a anekdoty. Žiaci radi počúvajú o súkromnom živote učiteľa. (I., Turek, 2010, s. 457,458,459,460)

Učitelia, vychovávatelia by mali poznať najnovšie výskumy ľudského mozgu a mali by byť informovaný o výsledkoch výskumu. Všetky poznatky neurovedcov by pedagógovia pretransformovať do hypotéz a experimentálne overovať prostredníctvom výskumov realizovaných na školách. Vyučovanie a integrácia obsahu je účinná vtedy, keď mozgovokompatibilné zložky pozná a využíva v triede každý, patria sem tieto zložky:

A, Neprítomnosť ohrozenia

Vytváranie prostredia dôvery patrí medzi dôležité kroky k vytvoreniu správnej mozgovej kompatibility v triede je, že učiteľ by mal vytvoriť správnu atmosféru na vyučovaní, udržať prostredie dôvery a dôveryhodnosti, len takto môžu žiaci pri učení a rozmyšľaní zotrvať „prepnutí hore“, teda ich mozgová kôra môže pracovať bez blokad, ktoré by vznikli, keby mozog zaregistroval ohrozenie. Ak učiteľ chce vytvoriť vhodné prostredie pre žiakov musí dodržať určité pravidlá a to tieto:

-učiteľ musí trvať na tom, aby žiaci nepoužívali jazyk a postoje z televíznych situačných komédií, -

-raz do týždňa robiť skupinové aktivity, posilňuje sa tak vzájomná dôvera -

učme žiakov k sociálnym zručnostiam, -

-treba poskytnúť žiakom len zmysluplné kurikulum, ktoré v nich vzbudzuje očakávania, že

ak im niečo ponúkame, zvládnu to čo je najdôležitejšie, že sa oplatí venovať tomu pozornosť a premýšľať o tom.

B, Zmysluplný obsah

Klimentová sa pridáva k názoru, L.A.Harta(1983,56,63), ktorý hovorí, že zmysluplný obsah musí byť primeraný veku, a tým zrozumiteľný, dostatočne bohatý na to, aby vytváral priestor na “vyhľadávanie vzorových schém“ ako prostriedku na rozoznávanie alebo vytváranie významu. Ďalej Klimentová súhlasí z názorom P.Messeira(1990, s 1-2), že keď mozog rozozná informácie ako „zmysluplné“, okamžite „zvýši obrátky“. Z hľadiska chemických dejov majú v mozgu dôležitú úlohu tzv. neuroprenášače (neurotransmitery), pomocou ktorých mozog „sám seba a celý organizmus odmeňuje pozitívnymi pocitmi, ak dospeje k pochopeniu nového významu“. (In Kurincová, Seidler, Komora, 2011, 99-107)

Zásady vytvárania zmysluplnosti:

- poskytnúť žiakom možnosť priamej interakcie so skutočným svetom,
- kurikulum musí byť primerané veku, aby bolo zrozumiteľné a zodpovedalo stupňu vývoja ich mozgu,
- nevyžadovať skúsenosti , ktoré žiak nemá,
- ponúknuť učebný obsah, ktorý je pre žiaka i učiteľa tvorivý, užitočný a vytvára citové puto medzi učiteľom a žiakom tak sa produkuje epinefrín, ktorý umožňuje prenos učebného z krátkodobej pamäte do dlhodobej.

C, Možnosť výberu

Klimentová súhlasí, že podľa F .Smitha(1990, s.27) je“ najťažší spôsob myslenie ten, ktorý nám vnútil niekto iný“, preto je dobré dávať prednosť takým spôsobom učenia, ktoré sú pre žiaka účinné a spoľahlivé, žiaci majú možnosť vybrať si, ako budú pri učení počínať, ktoré aplikačné úlohy by chceli riešiť, alebo si môžu vybrať z mnohých spôsobov, pomocou ktorých možno niečo urobiť, samozrejme pri dodržiavaní určitých pravidiel: (In Kurincová, Seidler, Komora, 2011, 99-107)

- možnosť výberu by mala byť rozmanitá,
- každý výber by mal slúžiť na to, aby viedol žiakov k dokonalému zvládnutiu vybraného učiva,
- nesmieme zabúdať na hravosť, úlohy majú byť tvorivé, užitočné a majú vytvárať emocio-

nálne väzby,

-výber by mal viesť žiakov do skutočného života a poskytnúť im novú skúsenosť.

D, Primeraný čas

Primeraný čas je základnou mozgovokompatibilnou zložkou, práve neprerušovaný čas umožňuje žiakom plne sa sústrediť, lebo učenie by malo byť viac ako len oboznámenia sa s učebným materiálom, malo by obsahovať pochopenie a využitie materiálu a budovanie mentálnych programov na ich použitie v budúcnosti. Ak však chceme správne využitie primeraného času mali by sme dodržiavať tieto pravidlá.

-odstránenie klasického rozvrhu, ktorý je časovo vymedzený,

-spomalenie, plánovanie skôr v faktografickej rovine, je s tým menej práce, vieme ju využiť užitočnejšie,

-plánovanie si času na príležitosti narábania s poznatkami skôr ako pôjdeme s učivom ďalej umožníme tak žiakom vyskúšať si naučené využiť v prirodzenom prostredí,

-využívať vhodné výchovné momenty, nebáť sa pripustiť aby vyučovacia hodina žila vlastným životom.

E, Obohatené prostredie

Klimentová sa prikláňa k názorom (R.Rivlinga a K.Gravele, 1984), že kľúčovou otázkou pre učiteľa je, ako maximálne aktivovať mozog žiakov. Aké druhy podnetov pôsobia na maximálny nárast dendritov? Také, na prijímaní ktorých sa bude podieľať všetkých devätnásť zmyslov. (In Kurincová, Seidler, Komora, 2011, 99-107)

Pravidlá vytváranie obohateného prostredia:

-treba umožniť žiakom styk s realitou,

-k nepriamemu sprostredkovaniu sa možno uchýliť len vtedy, keď sú pravé zdroje nedostupné alebo vyčerpané,

-knihy, tlač video a obrazy sa majú použiť ako zdroj na doplnenie a rozšírenie toho, čo sa žiaci učia z priamej skúsenosti,

- v každej triede by bolo vhodné zriadiť knižnicu so širokým záberom ako odborné knihy, encyklopédie a pod.,

-vytvoriť príjemné prostredie, vyhnúť sa neporiadku a vyrušovaniu,

-častejšie obmieňať nástenky,

-nakúpiť len niekoľko učebníc pre učiteľov, využiť peniaze na nákup vhodných pomôcok
-pravidelne plánovať vystúpenie hostí, ktorí môžu poskytnúť nové informácie k prebratej téme.

F, Spolupráca

Spoluprácou môžeme u žiakov rozvíjať dokonalosť, spôsobilosť, taktiež je vhodným prostriedkom na dosahovanie výsledkov v oblasti poznávacej, sociálnej a na riešenie spoločných problémov triedy. Pravidlá, ktoré podporujú spoluprácu:

- pamätať na celoživotné pravidlá a na zručnosti života sú dôležité na rozvoj interpersonálnych zručností,
- treba veľa precvičovať v skupinkách predtým ako utvoríme domovské skupiny,
- skupiny sa nesmú používať ako odmena alebo trest, ale predstavujú to ako funguje svet,
- spracované informácie musia pre žiaka zmysel, musia viesť k riešeniu problémov skutočného života, nesmú byť vymyslené,
- všimáť si či ide o skutočnú skupinovú prácu, alebo ide len o prácu dvoch alebo viacerých žiakov, ktorí spolupracovali, musí tu existovať zmysel pre spolupatričnosť,
- zvýšiť sociálnu úroveň žiakov v triede, aby sa predišlo k nežiaducemu účinku, ktorý by mohol zabrzdiť ich učenie.

G, Okamžitá spätná väzba

Presná a okamžitá spätná väzba je dôležitá ako pre učiteľa tak pre žiaka, aby si vytvoril svoj mentálny program a uistil sa, že ten program správny. Výborným prostriedkom na spätnú väzbu medzi učiteľom a žiakom sú aplikačné úlohy, ktoré vyžadujú činnosť a použitie naučeného v skutočnom živote. Pri poskytovaní spätnej väzby musíme dodržiavať tieto zásady:

- starostlivo vybrať, čo si vziať domov, pracovné zaťaženie žiakov je aj zaťažením pre učiteľa,
- skupinovú prácu musí prebiehať tak, aby spätná väzba bola zabezpečená každému členovi skupiny v širokej škále problémov týkajúcich sa obsahu i postupov,
- pri hodnotení hodnotíme to čo má hodnotu a ubezpečíme sa že produkt, ktorý sme vybrali na hodnotenie žiakov, má hodnotu pre žiakov, ako aj sám o sebe,
- rozvíjať citlivosť na spätnú väzbu, vedme žiakov aby sa naučili analyzovať vlastnú prácu, pomáhajme im rozvíjať sebadôveru,

- zmeniť učebné pomôcky, kurikulum, využívať obsahy z reálneho života, používať zdroje a udalosti zo skutočného sveta,
- nepodnecovať hodnotu a účinnosť spätnej väzby rovesníkov.

H, Zámerný pohyb

Zámerný pohyb je patrí medzi telesno-pohybovú inteligenciu je dosť dôležitý hlavne na prvom stupni základnej školy. Chápe sa ním ako pohyb, ktorý je vyvolaný ako pokyn učiteľa, keď žiaci idú pre niečo do skrinky, alebo zrytmizujú básničku, pesničku i nejaký dej. Je to pre žiakov povzbudivejšie ako keď majú celú hodinu sedieť a nesmú sa zo stoličky pohnúť. Zámerný pohyb udržiava myslenie žiakov pružnejšie.

Vedy, ktoré sa zaoberajú výskumom mozgu sú pomerne mladé, ich systém poznatkov ešte nie je obsiahli, ale aj napriek tomu by učitelia, vychovávatelia i pedagogický pracovníci mali poznať najnovšie poznatky výskumu ľudského mozgu a mali by pretransformovať poznatky neurovedcov do zmysluplných hypotéz a overiť ich prostredníctvom validných a reliabilných výskumov.

3 APLIKOVANIE AKTIVIZUJÚCICH METÓD VO SEBAVZDELÁVACÍCH ČINNOSTIACH DETÍ V ŠKOLKOM KLUBE DETÍ

Metódy aktívneho vyučovania, alebo metódy sebazvedelávacích činnostiach v školskom klube detí, sú charakteristické svojim zameraním na žiaka s predpokladom plného zapojenia sa žiaka do výchovno-vzdelávacieho procesu. Žiaci nie sú iba pasívnym objektom vychovávateľovho záujmu, ale sú tvorcami akéhokoľvek výchovného i vzdelávacieho diania v oddelení, sú spolutvorcami priebehu a obsahu výchovno-vzdelávacieho procesu. Žiaci sa podieľajú na formovaní výsledkov vyučovania, na hodnotení triednej práce, práce v oddeleniach i na vlastnom seba hodnotení. Aktivizujúce metódy žiakom všestranne vyhovujú, lebo žiaci pracujú vo všetkých fázach procesu vzdelávania aktívne. Práve z týchto dôvodov sa aktivizujúce metódy začínajú stále viac propagovať a používať vo sebazvedelávacích činnostiach v školskom klube detí. Vychovávatelia, ktorí chcú používať tieto inováčné metódy, sa musia v oblasti metodológie neustále vzdelávať. Musia poznať spôsoby práce v oddelení, musia mať prehľad o tradičných i moderných metódach, musia chápať prínos a význam a hlavne ich musia vedieť a chcieť používať. Okrem vychovávateľa a učiteľa sa s modernými aktivizujúcimi metódami musia naučiť pracovať aj žiaci. Deti sú veľmi zvedavé a radi sa s novými spôsobmi, ktoré im uľahčia lepšie si učivo osvojiť zoznámia. Ide len o to, aby sa záujem žiakov podchytil, rozvíjal a hlavne doviedol ku kvalitným výsledkom. Za kvalitné výsledky považujeme pripravenosť každého žiaka pre praktický život.

Samozrejme každá metóda má svoje klady ale aj zápory. Keď vychovávateľ bude častejšie používať rôzne metódy, tým viac bude schopný s nimi efektívne pracovať, bude vedieť metódy prispôbovať a kombinovať svojím potrebám i podmienkam.

Tradičných metód, ale aj aktivizujúcich je veľa. Pri bežnom pohľade sa môžu zdať rovnaké, to ale nie je pravda. Každá z nich je zameraná na rozvoj inej kompetencie, sleduje iné vzdelávacie ciele, vyhovuje inému štýlu učenia. Každý vychovávateľ, ktorý chce jednotlivé metódy používať, by sa s nimi mal teoreticky aj prakticky zoznámiť. Pre rôznorodosť aktivizujúcich metód sme pre praktickú ukážku vybrali, aplikáciu didaktickej hry, metódy konceptuálneho mapovania a aplikovanie brainstormingu vo sebazvedelávacích činnostiach v školskom klube detí.

3.1 Aplikovanie didaktickej hry na slovenský jazyk a matematika

Pri upevňovaní vedomostí a zručností zábavnou formou sa zvyčajne využíva aplikovanie didaktických hier. Zadanú úlohu majú žiaci pochopiť na vyučovacej hodine, a preto vychovávateľ nemá znovu vysvetľovať učivo, ale práve formou didaktických hier (ďalej len DH) si učivo precvičiť, zopakovať a upevniť.

Príklad aplikovania DH v predmete slovenský jazyk uvádzame hru s názvom:

Zlož rozsypané slová

Vychovávateľ napíše na papier asi 12 – 15 slov, potom papier rozstrihá. Žiakov si rozdelí do štyroch skupín, každej skupine rozdá papieriky s tými istými slovami. Úlohou žiakov bude poskladať z papierikov názov rozprávky, rečňovanky, pesničky. Skupina, ktorej sa najrýchlejšie podarí vytvoriť zo slov vetu vyhráva.

Napríklad: Ako išlo vajce na vandrovku (rozprávka)

Ako sa do lesa volá, tak sa z lesa ozýva

CIEĽ: Cieľ je sledovať správny slovosled vo vete, opakovať si názvy rozprávok, pesničiek, porekadiel.

Rýchle písanie

Vychovávateľ napíše na tabuľu jedno slovo a žiaci majú päť minút na to, aby utvorili najväčší počet slov na končiace sa písmeno predošlého slova. Na konci hry, každý žiak spočíta koľko slov napísal, tiež spočíta slová končiace sa na samohlásku a slová končiace sa na spoluhlásku. Žiak s najväčším počtom slov vyhráva.

CIEĽ: Cieľ didaktickej hry rozšíriť slovnú zásobu a opakovať delenie hlások.

Meno, mesto ,zvíra, vec

Každý žiak má pero a papier, jeden zo žiakov je štart on si potichu hovorí abecedu a vychovávateľ je stop, ten žiaka čo hovorí abecedu zastaví. Pri písmenku, ktorom vychovávateľ žiaka zastaví, sa hra začína. Žiaci musia písať slová na toto začiatkové písmeno.

CIEĽ: Cieľ je opakovať abecedu, slovné druhy, názvy miest, pomenúvať zvieratá a veci.

Príklad na aplikovanie DH na predmet matematika:

Veselé násobenie, delenie, sčítovanie a odčítovanie:

Na magnetickej tabuli je číselný rad od 0 do 100, každé číslo má priradené jedno slovo. Vychovateľka zadá príklad na násobenie $30 : 5 =$ deti musia prečítať slovo, ktoré je priradené k výsledku. Obmenou môže byť, že vychovateľka prečíta slová ktoré sú priradené k číslu a deti odpovedajú taktiež slovom, alebo číslom.

Príklad : mama/100/ - kvet/23/ = sviatok/77/

CIEĽ: Cieľ je prepojiť medzi predmetové vzťahy , rýchla orientácia , rozvíjať čítanie a počítanie zároveň.

Rýchle počítanie:

V určitom časovom rozsahu vytvorte čo najviac príkladov aby výsledok bol 45. Môžete využiť všetky matematické operácie sčítovanie, odčítovanie, násobenie, delenie.

CIEĽ: Cieľ je dosiahnuť správnosť a dôslednosť pri počítaní, rozvíjať kombináciu čísel.

3.2 Aplikovanie brainstormingu v záujmovej činnosti v školskom klube detí

Brainstormingom umožňujeme deťom vyjadriť a realizovať ich vlastné myšlienky, nápady, odbúrať strach z nepochopenia ich nových originálnych nápadov.

Ako príklad na realizáciu brainstormingu uvádzame:

Vychovateľka utvorí spolu s deťmi kruh, do stredu kruhu dá stoličku, krabicu od džúsu a rám od obrazu. Potom sa deti rozdelia do skupín vyzvú sa, aby vymysleli čo najviac nápadov na využitie predmetov ktoré sú vystavené. Svoje nápady si deti zapisujú na papieri po určitom časovom limite sa všetky nápady prečítajú porovnávajú a vyhodnotí sa najoriginálnejší, ktorý sa vyskytol len raz.

CIEĽ: Cieľ je rozvíjať u detí predstavivosť, fantáziu, podporovať rozvoj komunikácie a spolupráce v skupinách.

3.3 Aplikovanie konceptuálneho mapovania v predmete prírodoveda

Ako príklad na využitie metódy konceptuálneho mapovania uvádzame:

Vychovávateľ má pripravené baliace papiere v strede je napísané slovo Voda, žiakov rozdelí do skupín a rozdá im papiere. Je zrejmé, že kľúčovým pojmom, okolo ktorého bude vedená diskusia vychovávateľa so žiakmi je Voda. Žiaci musia napísať a graficky stvárniť na papier prezentovanú väzbu medzi kľúčovým slovom a slovom ktoré znázornili. (Môže vzniknúť spojenie medzi pojmom Voda a Auto , ktoré vytvára ďalšie slovné asociácie medzi pojmi ako sú Znečistenie ,Cesta atď.). Prepájaním významom uvádzaných pojmov a vzťahov medzi nimi vzniká Mapa- Sieť, na ktorej sú zachytené kľúčové body, viažuce sa na danú tému.

CIEL: Cieľ je dosiahnuť u detí čo najviac slovných asociácií medzi slovami a zároveň rozvíjať slovnú zásobu.

ZÁVER

Cieľom bakalárskej práce bolo poukázať na možnosti aplikácie aktivizujúcich metód v sebazvedelávacích činnostiach detí v školskom klube. Práca vychovávateľa v školskom klube, je náročnejšia ako práca učiteľa a to z toho pohľadu, že žiaci sú v poobedňajších hodinách unavený, vyčerpaný z vyučovania. Preto musíme klásť dôraz na obohatenie záujmových činností, na ich realizáciu no hlavne dať príležitosť žiakom, aby v činnostiach prejavili svoju tvorivosť, zručnosť a fantáziu. Mali by to byť činnosti, v ktorých si každý žiak nájde objekt svojho záujmu. Práve tu, je veľmi dôležitá kreativita a tvorivosť, fantázia vychovávateľa, aby dokázal zaujať žiakov a viesť ich k zmysluplnému tráveniu času v školskom klube detí. Deti radi striedajú činnosti a mnohokrát pri dobrej motivácii zo strany vychovávateľa sa zapoja aj takí žiaci, ktorí sa veľakrát odmietajú zúčastniť rôznych činností. Preto je dobré nechať takýchto žiakov, len v úlohe pozorovateľov. Z vlastných skúseností vieme, že títo žiaci sa potom pridajú k činnosti s ostatnými žiakmi. V našej práci vyzdvihujeme aj dôležitosť kooperatívnej a skupinovej práce, keďže pri aplikácii aktivizujúcich metód sú to činnosti, ktoré sa realizujú prevažne v skupinách. S používaním najefektívnejších aktivizujúcich metód sa žiaci učia rozvíjať svoje schopnosti, empatiu a toleranciu voči svojmu okoliu. Samotné vyučovanie je úzko prepojené s výchovou mimo vyučovania, preto všetko učivo čo sa žiaci naučia v škole, môžu pomocou rôznych aktivizujúcich metód priamo, alebo nepriamo lepšie pochopiť a zvládnuť, preto každý vychovávateľ, by mal vo svojej práci tieto metódy využívať. Naším cieľom v bakalárskej práci, bolo priblížiť výhody aktivizujúcich metód ich rôznorodé využitie v každej činnosti v školskom klube detí, nebáť sa ich využívať a snažiť sa neustále novými vzdelávacími metódami motivovať žiakov k ďalšiemu vzdelávaniu. Ak chceme žiakom uľahčiť ich vzdelávanie si musíme uvedomiť, že je nevyhnutné, aby sa vzdelávali aj vychovávatelia a neuspokojili sa so svojou nadobudnutou praxou a vedomosťami. V nadväznosti na vzdelávanie vychovávateľov a učiteľov sa nám stavia do popredia vedný odbor andragogika. Jedným zo zakladateľov tohto vedného odboru na Slovensku je prof. PhDr. PaedDr. Ján Perhács, CSc, Dr.h.c., ktorý prispel k napredovaniu pedagogickej a andragogickej vedy. Vzdelávanie a výchova je veľmi dôležitá, pretože podstata bytia spočíva sebazdokonaľovaní počas celého nášho života .

ZOZNAM POUŽITEJ LITRATÚRY:

Knihy / Monografie:

FARKAŠ, J. 1995, *Educatio kniha námetov 2*. Trnava: Polygrafické závody, š.p., 125 s., ISBN 80-967126-2-4

GAVORA, P. a kol., 2008, *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka*. Nitra : ENIGMA.,193 s., ISBN 978-80-89132-57-7.

GAVORA, P. 1999, *Akí sú moji žiaci*. Bratislava: PRACA, spol. s.r.o., 239 s., ISBN 80-7094-335-1.

KNAPÍKOVÁ, Z. - KOSTRUB, D. - MIŇOVÁ, M. 2002, *Aktivizujúce metódy a formy v práci učiteľky materskej školy*. Prešov: Rokus., 39 s., ISBN 80-89055-18-4.

KOLBASKÁ, V. 2006, *Hra ako integračný prostriedok vo vyučovaní matematiky základných škôl*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum., 40 s., ISBN 80-8052-276-6

KAČÁNI, V. a kol., 1999, *Základy učiteľskej psychológie*. Bratislava: Media Trade., 214 s., ISBN 80-08-02830-0.

KOSTRUB, D. 2003, *Od pedagogiky k didaktike materskej školy*. Prešov: Rokus., 118 s., ISBN 80-89055-35-4.

KOLEKTÍV PRACOVNÍKOV, 1988, *Metodické state o výchovno-vzdelávacej práci v školskej družine I*. Bratislava: SPN., 160 s., MSO 067-546-87

MASARIKOVÁ, A., *Rozvojové a inovatívne programy edukácie vo voľnom čase*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška., 150 s., ISBN 80-8050-861-5

PETLÁK, E. 2004, *Všeobecná didaktika*. Bratislava: IRIS., 311 s., ISBN 80-89018-64-5.

PRUCHA, J., 1996, *Alternativní školy*. Praha: PORTÁL., 106 s. ISBN 80-7178-072-3

TUREK, I. 2010, *Didaktika*. druhé vydanie, Bratislava : Iura Edition., 598 s., ISBN 978-80-8078-322-8.

TUREK, I., 2004, *Inovácie v didaktike*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum., 360 s., ISBN 80-8052-188-3

VARGOVÁ, M., 2011, *Tvorba záverečnej práce*. Nitra: Garmond., 104 s., ISBN 978-80-8094-858-0

ZELINA, M. 1996, *Stratégie a metódy rozvoja osobnosti dieťaťa*. druhé vydanie, Bratislava: IRIS., 230 s., ISBN 80-967013-4-7.

Zákony:

245/2008 Z.z., ZÁKON z 22. mája 2008, O výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Článok zo zborníka a monografie:

SEIDLER, P. – GOGOVIÁ, A. – KLIMENTOVÁ, A. 2002. Didaktické aspekty využívania aktivizujúcich metód vo vyučovacom procese. In. *Pedagogická konferencia: Dni doktorandov. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie*. Nitra: Pedagogická fakulta UKF, 2002. ISBN 80-8050-541-1, 231 s.

Príspevok v zborníku na CD-ROM:

KURINCOVÁ, V. – SEIDLER, P. – KOMORA, J. 2011. Inovatívne prístupy učiteľa pri sprostredkovaní poznatkov žiakom. In *Zborník príspevkov z vedeckého sympózia s medzinárodnou účasťou.: Strategický význam inovácii v edukačnej teórii a praxi*. [CD-ROM]. Nitra . UKF, 2011., 99-107 s. ISBN 978-80-558-0019-6

Elektronické dokumenty – monografie:

SABOL, F., 2004. Didaktické a zábavné hry v školskom klube detí. [online] Banská Bystrica : MPC Banská Bystrica. [22.1.2012.].

www.jozefsabol.sk%2Fpedagogovia%2Fsabol%2Fsabol_volny_cas%2F02_didakticke_a_zabavne_hry_v_skd.doc